

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 221/1-ХІІІ/7 20.02.2014. године	
---	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој Х редовној седници, 20.02.2014. године – на основу чл. 231. став 1. алинеја 15. и 16. и члана 278. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: АУСТРО-УГАРСКА И ХРВАТИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ (1903–1914), докторанда Радована Субића.

За ментора је одређен доц. др Милош Ковић.

<u>Доставити:</u> 1х Универзитету у Београду 1х Стручном сараднику за докторске дисертације 1х Шефу Одсека за правне послове 1х Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Милош Арсенијевић
---	--

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр. 6/2471</u>	
(број захтева)	
<u>21.02.2014.</u>	
(датум)	

ЗАХТЕВ**за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације**

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Аустро-Угарска и Хрвати у Босни и Херцеговини (1903–1914)

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Радован (Јован) Суботић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање:

Филозофски у Београду

Година дипломирања:

2005.

Назив мастер рада кандидата:

Вилијам Стилман и балкански устанци (1866-1878)

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена:

Филозофски

Година одбране мастер рада:

Обавештавамо вас да је

Наставно-научно веће

на седници одржаној

20.02.2014.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
	<u>Проф. др Милош Арсенијевић</u>

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Радован Субић

Име и презиме ментора: Милош Ковић

Звање: Доцент, др

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. DISRAELI AND THE EASTERN QUESTION, Oxford University Press, Oxford 2011, 339 страна.
2. ДИЗРАЕЛИ И ИСТОЧНО ПИТАЊЕ, СЛЮ, Београд 2007, 509 страна.
3. *Protector, Neighbour, Enemy: the Habsburg Empire and the Serbs (1780-1914), Studies in Ethnicity and Nationalism, London 2005, 81-102..*
4. *«Цивилизаторска мисија» Аустроугарске на Балкану: Поглед из Београда (1901-1914), Истраживања 22 (2011), 365-379.*
5. *Британци и Хаци-Лојина револуција: Конзул Едвард Фримен о побуни и окупацији Сарајева 1878, Мешовита грађа, Miscelanea, Нова серија, књ. XXXII (2011), 381-414.*
6. *The Beginning of the 1875 Serbian Uprising in Herzegovina: The British Perspective, Balcanica XLI (2010) 55-71.*

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум 18.2.2014.

М.П.

проф. др Милош Арсенијевић

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРИЈЕДЛОГА ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Аустро-Угарска и Хрвати у Босни и Херцеговини (1903–1914)

Предмет истраживања

Предмет истраживања предложене докторске дисертације јесу односи Аустро-Угарске и Хрвата у Босни и Херцеговини од 1903. до 1914. године. Период који обрађујемо представља заокружену цијелину, с неопходним освртом на аустроугарску окупацију Босне и Херцеговине и прве деценије аустроугарске управе. Анализираћемо сложене односе Аустро-Угарске монархије с босанскохерцеговачким Хрватима, у контексту хрватске политичке идеје и укупних односа с Хрватима у Хабзбуршкој монархији. Пажњу ћемо усмјерити на то да се аустроугарско-хрватски односи сагледају у оквиру шире европске политичке позадине. Истраживање ће се у основи темељити на архивској грађи, до сада необјављеној или слабо истраженој.

Година 1903. донијела је многе промјене на ширем подручју Аустро-Угарске монархије. У Хрватској је дошло до пада Куена Хедерварија и до првог приближавања српско-хрватских ставова након тридесет година. У угарском дијелу Монархије владајућа слободоумна странка је почела све више да се осипа. Смрт Бењамина Калаја довела је до тога да на положај заједничког министра финансија Аустро-Угарске дође Стефан Буријан. Буријан је промијенио дотадашњу праксу управљања Босном и Херцеговином, која је између осталог, подразумијевала и гушење националних идентитета и формирања посебног „босанског идентитета“. Одобрено је формирање политичких организација. Буријан је задржао контролу на пољу социјалног живота и наставио је да „културно преобликује“ земљу. Али се није као Калај ослањао на муслимане, нити је мислио да Хрвати као најмалобројнији могу бити темељ управе. По Буријановим плановима требало је Србима, као

релативној већини, пружити више шанси да се прикључе административном апарату, и на тај начин придобити лојалност бар дијела Срба.

Срж политичких планова Аустро-Угарске и даље је остала жеља да се католици удруже са муслиманима, прије него што дође до повезивања муслимана са Србима. Зато је толерисана иницијатива до које је дошло на прослави у Доцу код Травника 1906. године, иако је у принципу било дозвољено само удруживање у циљу културног дјеловања. Тада је практично формирана Хрватска народна заједница (ХНЗ), јер је изабран одбор шесторице који је требао да изради статут и правила организације. У политички програм уврштено је начело, да су Босна и Херцеговина хрватске земље које треба присајединити Хрватској, а у оквиру Хабзбуршке монархије. Чланови одбора су посебно нагласили недопустивост уношења идеја хрватско-српске коалиције, која је била препрека за политику званичног Беча. Промјене у начину управљања пратила је и промјена статуса окупираних провинција које 1908. године анексијом постају дио Аустро-Угарске монархије. Једнострано акт Беча једино су Хрвати поздравили. Ову одлуку није прихватило српско и муслиманско становништво у Босни и Херцеговини, сусједна Србија а ни формални суверен Босне и Херцеговине Османско царство. Међутим, сви су они били постепено присиљени на попуштање.

Након анексије кренуле су депутације које су требале да искажу захвалност владару. Тада су на видјело избиле супротности унутар хрватског покрета. Врхбосански надбискуп Јосип Штадлер је од самог формирања ХНЗ-а настојао да црква има одлучујући утицај унутар заједнице. Сада је, да би се приказао као стварни политички вођа Хрвата, организовао посебну депутацију која би поново изразила захвалност Францу Јозефу. Приговори вођства Хрватске народне заједнице и саме Земаљске владе, да је то већ учињено, нису помогли. Штадлер је имао ослонац у Бечу. Карл Лигер вођа хришћанских социјалиста је и раније с њим сарађивао. На свечаном банкету, приређеном депутацији, Лигер је изјавио да су „Хрвати вјерне слуге монархије“. Након успјеха у Бечу, Штадлер је покушао да у потпуности преузме контролу над ХНЗ. Међутим, либерална струја је задржала свој утицај. Штадлер је због тога основао нову политичку организацију, Хрватску католичку удругу (ХКУ). Хрватска католичка удруга је свој рад темељила на програму Странке права од 6. јуна 1894. године који је предвиђао прикључење Босне и Херцеговине Хрватској. Цивилни адлатус Исидор Бенко је, у писму министру Буријану, тврдио да босанскохерцеговачки Хрвати немају могућности и снаге да спроведу свој програм. Осим тога, истакао је да није политички мудро замјерити се хрватским организацијама јер су оне лојалне властима.

Формирање Босанског сабора омогућило је да посланици као званични народни представници, иако ограничених надлежности, воде институционалну борбу, раније незамисливу. Влада се суочила са саборском опозицијом која се супростављала извођењу владиних планова. Обезбиједити лојалну већину у Сабору, постао је главни задатак владе. Да би се српско-хрватска сарадња у Сабору онемогућила, у самом почетку, помагао је члан ХКУ помоћни бискуп врхбосански Иван Шарић. Шарић је, говорећи у Сабору, отворено осудио настојања да Босна и Херцеговина добије аутономију. Такође је нагласио да се на хрватској територији не може признати ниједно друго име осим хрватског. Овај политички провокативан наступ изазвао је очекивану реакцију српских посланика. За хрватске представнике у Сабору српска реакција је била доказ да се не могу наћи додирне тачке српске и хрватске политике у Босни и Херцеговини.

Први балкански рат показао је сву слабост стране управе. Скоро сви српски чланови Сабора сукобили су са владом, због честитке коју су упутили Србији поводом избијања српске војске на Јадран. За аустроугарску власт честитка је била акт велеиздаје. Влада је одговорила извођењем војске на улице Сарајева. Ускоро су организоване провладине односно антисрпске демонстрације. Једно од хрватских гласила, *Хрватски дневник* ставио се потпуно на антисрпску страну. У априлу 1913. године, на врхунцу Скадарске кризе, Поћорек је затражио а цар Франц Јозеф 1. маја 1913. одобрио да се у Босни и Херцеговини уведу „изнимне мјере“. Босански сабор је распуштен три дана касније. Мјере су укинуте 15. маја 1913. иако краткотрајне, имале су несагледиве посљедице. Сломљена је политика владе да се српска и јужнословенска опозиција приведе легалном уставном механизму и најављене методе које ће се примјењивати у потоњим годинама. На четвртом и посљедњем засједању Сабора, у знак протеста против генерала Поћорека, главног виновника изнимних мјера, српска опозиција је демонстративно напустила Сабор. Придружила су им се свега тројица хрватских опозиционих посланика. Аустро-Угарска је успјешно комбинујући причу о планираним инвестиционим програмима, нерјешавајући аграрно питање, и придобијајући повластицама појединце, успјела да прва половина 1914. године протекне у миру. Челник ХНЗ Никола Мандић је марта 1914. постављен за замјеника поглавара. Сарајевски атентат показао је колико су хабзбуршке процјене, да су Хрвати најлојалнији елемент у Босни и Херцеговини, исправне. Хрватске политичке вође су прихватиле и подржавале антисрпску кампању коју је повела Аустро-Угарска.

Сарајевски атентат 28. јуна 1914. године послужио је као повод за избијање Првог свјетског рата, али и за отворено насиље над српским становништвом у Босни и Херцеговини. Такође је означио и крај „цивилизаторске мисије“ Аустро-Угарске на Балкану.

У предложеном раду покушаћемо да, користећи архивску грађу аустроугарске и домаће провенијенције, објављене изворе, штампу, страну и домаћу литературу обрадимо све аспекте односа Аустро-Угарске монархије с босанскохерцеговачким Хрватима у датом хронолошком оквиру.

Циљеви истраживања

Основни циљ нашег истраживања је да на основу доступних извора и литературе сагледамо и објаснимо односе Аустро-Угарске монархије и босанскохерцеговачких Хрвата у деценији која је претходила Првом свјетском рату. Да би приказали наведене односе у поменутом периоду непоходно је да укажемо на основне покретачке мотиве Аустро-Угарске с једне и хрватског политичког покрета у Босни и Херцеговини с друге стране, који су утицали на доношење најважнијих одлука. Такође, у мјери у којој је то од важности за тему, указаћемо на догађаје и проблеме који су одредили правац односа међу европским силама (Анексиона криза, Балкански ратови, Сарајевски атентат).

Наши главни циљеви биће усмјерени на то да објаснимо и пружимо одговоре на питања која су у српској историографији нерасвјетљена или мање позната: аустроугарска управа у Босни и Херцеговини након доласка Стефана Буријана на мјесто заједничког министра финансија Аустро-Угарске, Хрвати у политичким плановима Аустро-Угарске на Балкану, мјесто Босне и Херцеговине у аустроугарској концепцији рјешавања хрватског питања, шта су Хрвати у Босни и Херцеговини у ово доба, да ли је вјерски или национални идентитет доминантан у хрватском становништву, ко су хрватске политичке вође у Босни и Херцеговини, којим политичким идејама су привржени, да ли је и како Аустро-Угарска утицала на формирање и рад хрватског политичког покрета, утицај политике „новог курса“ у Хрватској на прилике у Босни и Херцеговини, однос римокатоличке цркве према хрватском политичком покрету, анексија Босне и Херцеговине и хрватски политички покрет, политика

представника Хрвата у Босанском сабору, прилике у Босни и Херцеговини у вријеме Балканских ратова, реакције Хрвата на Сарајевски атентат, учешће чланова хрватског политичког покрета у репресалијама против Срба у БиХ током 1914. године.

Коначни циљеви истраживања су: анализа аустроугарско-хрватских односа у Босни и Херцеговини у поменутом хронолошком оквиру, истраживање босанскохерцеговачког сегмента политике Аустро-Угарске на Балкану, постављање основа за будућа истраживања хрватске политике између два свјетска рата.

Основне хипотезе

- ❖ Босна и Херцеговина су биле полазна тачка за даљу експанзију Аустро-Угарске на Балкан
- ❖ Хрвати су били једини становници Босне и Херцеговине на које се окупациона власт могла ослонити на почетку своје владавине
- ❖ Римокатоличка црква је била институција преко које се настојало учврстити повјерење домаћих католика у страну власт
- ❖ У хрватским политичким плановима Босна и Херцеговина су виђене као интегрални дио будуће хрватске државе
- ❖ Хрвати су своју будућу државу и даље видјели као федералну јединицу реорганизоване Хабзбуршке монархије
- ❖ Свака сарадња Хрвата са Србима представљала је из перспективе аустроугарске власти опасност за интересе Монархије
- ❖ Аустро-Угарска је настојала да у Босни и Херцеговини не почне приближавање Хрвата Србима као у Краљевствима Хрватске и Славоније

- ❖ У свијетлу нових прилика у Хрватској није се смио створити повод за незадовољство босанскохерцеговачких Хрвата страном управом
- ❖ Формирање Хрватске народне заједнице је из тог разлога толерисано
- ❖ У доба припрема за анексију Босне и Херцеговине и потоње кризе клерикално и грађанско крило Хрватске народне заједнице су суздржавало од отвореног разлаза
- ❖ Разлаз унутар Хрватске народне заједнице није довео до формирања хрватске странке која би повела политику која не слиједи интересе Аустро-Угарске
- ❖ Уставни период није довео до промјене ставова хрватских политичких странака према страном владавини без обзира на међусобне сукобе

ментор доц. др Милош Ковић,

проф. др Александар Фотић,

доц. др Мира Радојевић,

**доц. др Ђорђе Ђурић,
Филозофски факултет у Новом Саду.**

Метод истраживања

Приликом израде тезе примијенићемо традиционалну методологију историјских истраживања, која се састоји у прикупљању и анализи изворне грађе, синтези тако добијених резултата и њиховом изношењу у форми писаног текста, уз кориштење постојеће релевантне научне литературе.

Прву фазу истраживања чини темељно прикупљање историјских извора релевантних за тему. Посебно истичемо фондове из Архива Босне и Херцеговине: фонд Земаљске владе, фонд Заједничког министарства финансија, фонд Босанског сабора као и фонд Напреткове културно-историјске збирке. Детаљан преглед свих архива и фондова који ће бити коришћени за израду тезе налазе се у одјелку *Библиографија* овог образложења.

Раду на архивској документацији претходиће кориштење других историјских извора (дневника, мемоара, штампе) и литературе релевантне за предложену тему. Детаљан преглед свих објављених извора и литературе који ће бити коришћени за израду тезе налазе се у одјелку *Библиографија* овог образложења.

Након критичке анализе прикупљених информација долазимо до синтезе резултата и рада на уобличавању текста дисертације. Резултати рада износе се тематским и хронолошким редом.

Значај истраживања

Владавина Аустро-Угарске Босном и Херцеговином у српској историографији истраживана је у дјелима мањег обима или монографијама које су обрађивале одређену проблематику. Од српских историчара Томислав Краљачић је у дјелу *Калајев режим 1882–1903.* истражио вишедеценијски период у којем је Босном и Херцеговином управљао Бењамин Калај заједнички министар финансија Аустро-Угарске. Сарајевски атентат као и Босна и Херцеговина у годинама Првог свјетског рата такође су привлачили пажњу истраживача. Милорад Екмечић и Владимир Ђоровић су писали о Босни и Херцеговини у времену од смрти Бењамина Калаја до Сарајевског атентата, али у оквиру ширих студија.

Истичемо да у српској историографији не постоји монографија која се бави односима Аустро-Угарске и Хрвата у Босни и Херцеговини.

Композиција студије

Предложени рад би био конципиран на тематском и хронолошко-тематском принципу и састојао би се од садржаја, предговора, увода, четири главна поглавља, подјелена у мања потпоглавља, закључка, резимеа и библиографије.

Први дио рада чини **Садржај** у којем се налази преглед тезе.

Други дио рада чини **Предговор** у коме би представили тему докторске дисертације, појашњење методолошког приступа, указали на значај и сазнајне могућности теме, те краћу критичку анализу коришћених извора и литературе.

Трећи дио **Хабзбуршка политика према Босни и Херцеговини у XIX вијеку** представља **Увод** састављен од двије мање цијелине: Од Дубичког рата до Берлинског конгреса, Аустро-Угарска у Босни и Херцеговини од 1878. до 1903. године. Јозеф II повео је 1788. последњи рат Хабзбурга са Османским царством, а мир који је закључен 1791. није довео до проширења хабзбуршке државе. Српска револуција и промјене које су услједиле нису прошле незапажено од владе у Бечу. У наредним деценијама пажљиво су се пратила дешавања јужно од Саве, и активности које је српска влада спроводила на територији босанског вилајета. Хабзбуршка монархија је још од времена револуције 1848. настојала да онемогући револуционарне покрете у Босни и Херцеговини. Велика источна криза 1875–1878. завршила се тако што је Аустро-Угарска, XXV чланом Берлинског уговора, добила право да окупира Босну и Херцеговину. Незадовољство окупационом управом показало се веома брзо, већ 1882. године дошло је до устанка у Херцеговини, који је војно сломљен. Устанак је показао не само да је окупациони апарат неефикасан већ и да је могућ савез муслиманског и српског становништва. Бењамин Калај покушао је да аустроугарску власт учврсти тако што ће окупиране провинције држати ван утицаја сусједа. Инсистирање на „босанском идентитету“ требало је да домаће православно становништво отуђи од независне краљевине Србије, у којој је оно раније видјело свој ослонац. С друге стране, требало је муслиманско становништво увјерити да промјеном владара неће бити асимиловано и преведено у хришћанство, и тим приступом га умирити и „везати“ за Беч. Католичко становништво требало је у што већој мјери подржавати, пошто је оно било најсигурнији ослонац аустроугарској владавини у покрајинама. Али се није смјело дозволити да се то становништво повеже са својим истовјерницима у сусједним покрајинама Монархије.

Политички потези Хрвата у Хрватској, Славонији и Далмацији нису се смјели прелити у новоокупиране покрајине.

Централни дио рада чине четири поглавља подјелена у мање тематске и хронолошко-тематске цијелине, које су даље подијелене у потпоглавља.

Босанскохерцеговачки Хрвати између историјског права и римокатоличке цркве назив је првог поглавља које је подијелено у три потпоглавља: Идејна основа хрватске политике у XIX вијеку, Римокатоличка црква у новом политичко-правном положају Босне и Херцеговине, Хрвати у Босни и Херцеговини (1878–1903). Основна хрватска политичка идеја темељила се на хрватско историјском (повијесном) праву које је као границу хрватске државе видјело Дрину. Сабор краљевина Далмације, Хрватске и Славоније 1861. године тражио је да се, у моменту када се сруши Османско царство, Босна припоји Хрватској. Аргументи за прикључивање Босне и Херцеговине Хрватској заснивали су се на томе да је у средњем вијеку ове провинције насељавало само католичко становништво. А да је већина тог становништва протјерана у вријеме турских освајања. Хрватски политичари, прије свих Анте Старчевић, тврдили су да на тлу бивше хрватске средњовијековне државе може да постоји само један „политички народ“ а то је хрватски народ. „Остали“ су могли бити једино „православни Хрвати“ или „Хрвати исламске вјеросповијести“ и нису имали право да се другачије изјасне. Римокатоличка црква је у Босни и Херцеговини у османско доба имала посебан статус, који је омогућио фрањевачком реду велику самосталност. Када су ове покрајине прешле под управу католичког владара, Франца Јозефа, престала је по мишљењу Ватикана потреба за „нередовним стањем“. Почело се с увођењем редовне католичке хијерахије. Новоименовани врхбосански надбискуп Штадлер је веома брзо дошао у сукоб са домаћим фрањевачким свештенством. Борба за жупе довела је до тога да се католичко становништво, и поред побољшаних услова живота и много већих слобода и повластица него у османско доба, не интегрише у потпуности. Расцјеп унутар Хрватске народне заједнице само је појачао ове супротности. Штадлер је предводио клерикалну струју која је на крају створила Хрватску католичку удругу, док се вођство Хрватске народне заједнице ослањало на фрањевце у својим борбама са Штадлером. Хрватско становништво је прије доласка Аустро-Угарске живјело мањим дијелом у централној Босни, а већином је насељавало територију на југозападу која се граничила с Далмацијом. У вријеме турске владавине они су били већином пољопривредници, занатлије и мали трговци. Окупација је промијенила дотадашњу структуру становништва. Административни апарат нове

окупационе управе попуњавао се становницима из сусједних провинција. Хрвати су у годинама Калајевог режима напредовали економски, културно а постепено и политички.

Друго поглавље **Од смрти Бењамина Калаја до завршетка Анексионе кризе** чине три потпоглавља: „Нова“ аустроугарска управа у Босни и Херцеговини, Утицај политике у Хрватској на прилике у Босни и Херцеговини, Травничка шесторка и формирање Хрватске народне заједнице. Стефан Буријан је преузевши дужност заједничког министра финансија промијенио праксу коју је спроводио његов претходник. Требало је уступцима придобити домаће становништво, нарочито Србе. Планирао је да Србе укључи у уставни систем према којем се Босна и Херцеговина кретала. Борба Срба за црквено-школску аутономију завршила се успјешно 1905. *Српска ријеч* као гласило српског народа у Босни покренута је исте године, а слједеће су одобрени и листови *Хрватски дневник* и *Мусват* као хрватско односно муслиманско гласило. Буријан је вјеровао да се национални покрети у Двојној монархији могу држати под контролом с прихватањем и поштовањем реалног стања. На тај начин се одустало од праксе да се у Босни и Херцеговини, у циљу изолације, инсистира на посебном идентитету и да се други, у сусједству присутни, идентитети потискују. Како је хрватско-српска коалиција ступила на власт у Хрватској 1906. требало је да Хрвати у Босни и Херцеговини не прате политику својих сународника у сусједству. Настојало се хрватско становништво јаче везати за управу, из тога разлога чињени су уступци. Зато је толерисана иницијатива до које је дошло на прослави у Доцу код Травника 1906. године, гдје је изабран одбор шесторице који је требао да изради статут и правила организације. У политички програм уврштено је начело, да су Босна и Херцеговина хрватске земље које треба присајединити Хрватској, а у оквиру Хабзбуршке монархије. Чланови одбора су посебно инсистирали да се не уносе идеје хрватско-српске коалиције, која је била препрека за политику званичног Беча.

Од завршетка Анексионе кризе до Балканских ратова назив је трећег поглавља, састоји се од три потпоглавља: Раскол у хрватском политичком покрету (Хрватска народна заједница и Хрватска католичка удруга), Припремање за уставни период и формирање Босанског сабора, Хрватски посланици у Босанском сабору. Одбор шесторице је још на првом састанку закључио да Хрвати, као најслабији фактор у Босни и Херцеговини, не могу допустити да се створи више народних организација међу Хрватима. Категорично су одбацили „уношење страначких трвења из Бановине и Далмације“. Врхбосански надбискуп Јосип Штадлер је организовао посебну депутацију која би поново изразила захвалност

Францу Јозефу. Приговори вођства Хрватске народне заједнице и саме Земаљске владе, да је то већ учињено, нису помогли. Штадлер је имао ослонац у Бечу али ипак није успио да преузме контролу над ХНЗ. Припреме за уставни период су текле и постало је јасно да ће ускоро бити и избори за босанскохерцеговачки Сабор. Стога је 18. јануара 1910. одржана Оснивачка скупштина и формирана је Хрватска католичка удруга (ХКУ). Земаљска влада иако није формално одобрила формирање, толерисала је нову политичку организацију. Аустроугарске власти су с великом забринутошћу наставиле пратити сукобљавање између ХНЗ и ХКУ. Могућност српско-хрватске сарадње била је стална брига Аустро-Угарске. Срби су у политичким пројекцијама Беча били у позицији да постану најмоћнији фактор у земљи. У договору с муслиманима могли су да постигну аутономију Босне и Херцеговине, а да у договору с Хрватима проведу аграрну реформу. У плановима којих се власт прибојавала, Срби би тако били, поред тога што су најмногобројнији елемент, и највећи посједници земље.

Четврто поглавље рада је **Године ратова (1912–1914)** састоји се од три потпоглавља: Политичке прилике у Босни и Херцеговини 1912., Година „изнимних мјера“, Хрватска политика у дешавањима јуна-јула 1914. године. Аустроугарска власт у Босни и Херцеговини је успјела да онемогући сарадњу хрватских и српских посланика у Сабору. Јуна 1912. ујединиле су се ХНЗ и ХКУ. Али то уједињење није дало очекиване резултате и ојачало позицију владе у Босни и Херцеговини. Србија је побједом у Првом балканском рату стекла велики углед у покрајинама које су биле под влашћу Хабзбурга. Организоване се просрпске демонстрације у Далмацији, српска штампа је објавила честитку којом српски чланови Сабора поздрављају успјехе Србије и Црне Горе. Почетком 1913. године избила је криза у вези са језичким питањем на жељезници. Поново је дошло до приближавања српских и хрватских политичких организација. Све саборске групе су тада споразумно тражиле да се српско-хрватски језик уведе као званичан, на жељезници. Посебна делегација је упућена у Беч. Преко предсједништва Сабора њихова молба је одбијена и њемачки је остао званични језик. Због настале кризе засједање Сабора је одгођено и више није ни сазивано у треће засједање. Цар Франц Јозеф 1. маја 1913. одобрио да се у Босни и Херцеговини уведу „изнимне мјере“. Мјере су биле усмјерене против Срба, укинута су 15. маја 1913. иако је Поћорек инсистирао да се задрже. На четвртом и посљедњем засједању Сабора, у знак протеста против генерала Поћорека, главног виновника изнимних мјера, српска опозиција је демонстративно напустила Сабор. Придружила су им се свега тројица хрватских опозиционих посланика. Аустро-Угарска је успјешно комбинујући причу о планираним

инвестиционим програмима, нерјешавајући аграрно питање, и придобијајући повластицама појединце, успјела да прва половина 1914. године протекне у миру.

Затим слиједи **Закључак** у коме ћемо представити резултате истраживања и указати на евентуална отворена питања. Посљедњи дио рада чинили би **Резиме** на енглеском језику, у коме би у кратким цртама сумирали резултате истраживања и **Библиографија**, са детаљним пописом коришћених извора и литературе.

Структура рада

- **Садржај**
- **Предговор**
- **Хабзбуршка политика према Босни и Херцеговини у XIX вијеку**
 - ✓ Од Дубичког рата до Берлинског конгреса
 - ✓ Аустро-Угарска у Босни и Херцеговини од 1878. до 1903. године
- **Босанскохерцеговачки Хрвати између историјског права и римокатоличке цркве**
 - ✓ Идејна основа хрватске политике у XIX вијеку
 - ✓ Римокатоличка црква у новом политичко-правном положају Босне и Херцеговине
 - ✓ Хрвати у Босни и Херцеговини (1878–1903)
- **Од смрти Бењамина Калаја до завршетка Анексионе кризе**
 - ✓ „Нова“ аустроугарска управа у Босни и Херцеговини
 - ✓ Утицај политике у Хрватској на прилике у Босни и Херцеговини
 - ✓ Травничка шесторка и формирање Хрватске народне заједнице
- **Од завршетка Анексионе кризе до Балканских ратова**
 - ✓ Раскол у хрватском политичком покрету (Хрватска народна заједница и Хрватска католичка удруга)
 - ✓ Припремање за уставни период и формирање Босанског сабора
 - ✓ Хрватски посланици у Босанском сабору
- **Године ратова (1912–1914)**

- ✓ Политичке прилике у Босни и Херцеговини 1912.
- ✓ Година „изнимних мјера“
- ✓ Хрватска политика у дешавањима јуна-јула 1914. године

- **Закључак**

- **Резиме**

- **Библиографија**

БИБЛИОГРАФИЈА

Необјављени извори

Архив Босне и Херцеговине

- фонд Земаљске владе Босне и Херцеговине
- фонд Заједничког министарства финансија
- фонд Окружне власт Сарајева (Kreisbehörde Sarajevo)
- фонд Напреткова културно-историјска збирка
- фонд Босанског сабора

Архив Југославије

Збирке

- Јован Јовановић Пижон (AJ 80)
- Хинко Кризман (AJ 84)
- Витомир Кораћ (AJ 518)

Архив Републике Српске

- фонд Окружне власти Бањалука (Kreisbehörde Banja Luka)

Архив Србије

- фонд Министарства иностраних дела

Архив Тузланског кантона

-фонд Окружне власти Тузла (Kreisbehörde Tuzla)

Архив Херцеговачко-неретванског кантона

-фонд окружне власти Мостар (Kreisbehörde Mostar)

Хисторијски архив Сарајево

Лични фондови

-дон Иво Продан

-Владо Андрић

Објављени извори

Балкански уговорни односи 1876–1996, I, приредио М. Стојковић, Београд 1998.

Bogićević V., *Sarajevski atentat. Stenogram glavne rasprave protiv Gavrila Principa i drugova*, Sarajevo 1954.

Исти, *Mlada Bosna. Pisma i prilozi*, Sarajevo 1954.

Bosna i Hercegovina u Uspomenama Leona Bilinskog, Sarajevo 2004.

Besarović R., *Kultura i umjetnost u Bosni i Hercegovini pod Austrougarskom upravom*, Sarajevo 1968.

Gavranović B., *Bosna i Hercegovina u doba austrougarske okupacije 1878. godine*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Građa, Knjiga XVIII, Odjeljenje društvenih nauka, Knjiga 14, Sarajevo 1973.

Dnevnik Benjamina Kalaja 1868-1875, priredio Andrija Radenić, Beograd 2002.

Zbornik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu 1903–1914. Sarajevo

Izveštaji uprave Bosne i Hercegovine 1903–1914, Sarajevo

Iz neobjavljene korespondencije dr. Ive Pilara, pripremio Stjepan Matković, Pilar-časopis za društvene i humanističke studije, god VI br. 13 (1), Zagreb 2012, 151–200.

Kapidžić H., *Agrarni odnosi u Bosni i Hercegovini 1878-1918.*, I (Građa), Sarajevo 1969.

Исти, *Ispisi iz bečkih arhiva o predistoriji Prvog svjetskog rata*, Glasnik Arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine X-XI 1970-71, Sarajevo 1971, 465–547.

Исти, *Аустроугарске централне власти и омладински покрет у Босни и Херцеговини непосредно послје Сарајевског атентата*, Грађа, Гласник Архива и архивиста Босне и Херцеговине (ГАБиХ) IV-V/1965, Сарајево 1965, 397–461.

Исти, *Два прилога новијој историји Босне и Херцеговине: Генерал Ауффенберг о политичкој ситуацији крајем 1909. и почетком 1910. А. Схек, Босна и Херцеговина и уставне прилике*, Грађа ГАБиХ II/1962, Сарајево 1962, 293–328.

Isti, *Naučne ustanove u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske uprave*, Sarajevo 1972.

Korespondencija Rački-Strossmayer I-IV, priredio F. Šišić, Zagreb 1929.

Korespondencija Stjepana Radića I-II, priredio B. Krizman, Zagreb 1972-1973.

Крестић В., *Грађа о Србима у Хрватској и Славонији (1848–1914) I-II*, Београд 1995.

Programski dokumenti hrvatskih političkih stranaka i skupina –1842.–1914., priredili T. Cipek i S. Matković, Zagreb 2006.

Настић Ђ., *Језуите у Босни*, Београд 1906.

Radić S., *Govori u Hrvatskom saboru I-III*, Zagreb 1996.

Исти, *Živo hrvatsko pravo na Bosnu i Hercegovinu*, Zagreb 1908.

Исти, *Politički spisi*, Zagreb 1971.

Исти, *Hrvati i Srbi*, Zagreb 1902.

R. W. Seton-Watson i Jugosloveni- *korespondencija od 1906. do 1941. I-II*, Zagreb 1976.

Supilo F., *Politički spisi*, Zagreb 1970.

Исти, *Politika u Hrvatskoj*, Zagreb 1953.

Stenografski izvještaji o sjednicama bosansko-hercegovačkog sabora god. 1910–1914. Sarajevo

Hauptman F., *Borba muslimana Bosne i Hercegovine za vjersku i vakufsko-mearvisku autonomiju*, Sarajevo 1967.

Herceg-Bosnom uzduž i poprijeko. Putovanje Henrika Rajnera, preveo i prilagodio Isa Velikanović, Mitrovica 1900.

Hoetzendorf von C., *Aus meiner Deinstzeit I-III*, Wien 1921.

Штампа

Bosanska vila (1903-1914)

Bosansko-hercegovačke novine (1878-1880)

Bosniche post (1903-1914)

Bošnjak (1903-1910)

Sarajevski list (1903-1914)

Napredak (1890-1892)

Hrvatski dnevnik (1906-1914)

Obzor (1903-1914)

Отаџбина (1907-1914)

Vrhbosna (1899-1914)

ЛИТЕРАТУРА

Монографије и студије

Anderson M.S., *The Eastern Question 1774-1923. A Study in International Relations*, London/Melbourne/Toronto/New York 1966.

Artuković M., *Ideologija srpsko-hrvatskih odnosa. Srbobran 1884.–1902.*, Zagreb 1991.

Balta I., *Julijanska akcija u Slavoniji s osvrtom i na ostale hrvatske krajeve te Bosnu i Hercegovinu početkom 20. stoljeća*, Zagreb 2006.

Berber N., *Unveiling Bosnia-Herzegovina in British Travel Literature (1844–1912)*, Pisa 2010.

Берић Д., *Српско питање и политика Аустроугарске и Русије 1848-1878*, Београд 2000.

Исти, *Хрватско праваштво и Срби I-II*, Нови Сад 2005.

Бесаревић Р., *Из културне прошлости Босне и Херцеговине (1878-1918)*, Сарајево 1987.

Behschnitt W.D., *Nationalismus bei Serben und Kroaten 1830–1914*, München 1980.

Bogićević V., *Istorija razvitka osnovnih škola u Bosni i Hercegovini 1463-1918*, Sarajevo 1965.

Исти, *Pismenost u Bosni i Hercegovini od pojave slovenske pismenosti u IX v. do kraja austrougarske vladavine u Bosni i Hercegovini 1918. godine*, Sarajevo 1975.

Boyer J. W., *Culture and Political Crisis in Vienna. Christian Socialism in Power 1897–1918*. Chicago-London 1995.

Budak N. i drugi, *Habzburzi i Hrvati*, Zagreb 2003.

Blažević, V., *Bosanski franjevci i nadbiskup dr. Josip Stadler*, Sarajevo 2000.

Блед Ж. П., *Франц Јозеф*, Београд 1998.

Valentić M., *Vojna krajina i pitanje njezina sjedinjenja s Hrvatskom 1849–1881*, Zagreb 1981.

Vego N. M., *Austro-Hungarian Naval Policy 1904–1914*, Portland 1996.

Војводић М., *Стојан Новаковић у служби националних и државних интереса*, Београд 2012.

Vukšić, T., *Međusobni odnosi katolika i pravoslavaca u BiH (1878–1903)*, Mostar 1994.

Vrankić P., *Religion und Politik in Bosnien und der Herzegowina (1878–1918)*, München 1998.

Gavranović B., *Uspostava redovite katoličke hijerarhije u Bosni i Hercegovini 1881. godine*, Beograd 1935.

Исти, *Banjalučki biskup fra Marijan Marković: 1883–1912*, Sarajevo 1966.

Good D.F., *The Economic Rise of the Habsburg Empire 1750–1914*, Berkeley 1984.

Gros M., *Vladavina hrvatsko-srpske koalicije 1906-1907*, Beograd 1960.

Иста, *Povijest pravaške ideologije*, Zagreb 1973.

Иста, „*Izvorno pravaštvo – Ideologija, agitacija, pokret*“, Zagreb 2000.

Grijak Z., *Politička djelatnost vrhbosanskog nadbiskupa Josipa Stadlera*, Zagreb 2001.

Dedijer V., *Sarajevo 1914*, Beograd 1966.

Deak I., *Beyond Nationalism: A Social and Political History of the Habsburg Officer Corps 1848–1918*, New York 1990.

Diklić M., *Don Ivo Prodan – političko djelovanje i parlamentarni rad*, Zadar 2003.

Donia R. J., *Sarajevo: biografija grada*, Sarajevo 2006.

Đaković Luka, *Položaj Bosne i Hercegovine u austrougarskim koncepcijama rješenja jugoslovenskog pitanja 1914–1918*, Tuzla 1981.

Исти, *Političke organizacije bosanskohercegovačkih katolika Hrvata (I. dio: Do otvaranja Sabora 1910.)*, Zagreb 1985.

Ђорђевић Д., *Милован Миловановић*, Београд 1962.

Исти, *Царински рат Аустро-Угарске и Србије 1906-1911*, Београд 1962.

Chedwick O., *A History of the Popes 1830 – 1914*, Oxford 2002.

Ewans R. J. W., *Austria, Hungary, and the Habsburgs. Central Europe c. 1683–1867*, Oxford 2006.

Екмечић М., *Ратни циљеви Србије 1914*, Београд 1975.

Исти, *Стварање Југославије 1790-1918 I-II*, Београд 1989.

Исти, *Дуго кретање између клања и орања. Историја Срба у Новом веку 1492-1992*, Београд 2007.

Zeman Z. A. B., *The break-up of the Habsburh Empire 1914–1918. A Study in National and Social Revolution*, London 1961.

Ibler J., *Hrvatska politika 1903.*, Zagreb 1914.

Ingrao C.W., *The Habsburg Monarchy 1618–1815*, Cambridge 2000.

Imamović M., *Pravni položaj i unutrašnji politički razvitak Bosne i Hercegovine od 1878. do 1914*, Sarajevo 1976.

Исти, *Historija Bošnjaka*, Sarajevo 1997.

Išek T., *Mjesto i uloga HKD Napredak u kulturnom životu Hrvata u Bosne i Hercegovine (1908.-1918.)*, Sarajevo 2002.

Jelenić, J., *Kultura i bosanski franjevac*, Sarajevo 1990.

Juzbašić DŽ., *Jezičko pitanje u austro-ugarskoj politici u BiH pred I svjetski rat*, Sarajevo 1973.

Исти, *Nacionalno-politički odnosi u Bosanskohercegovačkom saboru i jezičko pitanje (1910–1914)*, Sarajevo 1999.

Исти, *Politika i privreda u Bosni i Hercegovini pod austrougarskom upravom*, Sarajevo 2002.

Jurišić Š., *Glasoviti hrvatski govori*, Zagreb 2008.

Kamberović H., *Begovski zemljišni posjedi u Bosni i Hercegovini od 1878. do 1918. godine*, Sarajevo 2005.

Kann R.A., *A History of the Habsburg Empire 1526–1918*, Berkeley 1974.

Kapidžić H., *Hercegovački ustanak 1882. godine*, Sarajevo 1973.

Karamatić M., *Franjevačka provincija Bosna Srebrena*, Sarajevo 1991.

Isti, *U doba Austro-Ugarske (1878-1918). Katoličanstvo u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo 1993.

Kenedi P., *Uspon i pad velikih sila. Ekonomska promena i ratovanje od 1500. do 2000. godine*, Beograd 1999.

Culture Wars. Secular-Catholic Conflict in Nineteenth-Century Europe, edited by C. Clark and W. Kaiser, Cambridge 2003.

Kraljačić T., *Kalajev režim u Bosni i Hercegovini 1882-1903*, Banja Luka 2000.

Крестић Ђ. В., *Srpsko-hrvatski odnosi i jugoslovenska ideja 1860–1873*, Beograd 1983.

Исти, *Срби и Хрвати – узроци сукоба*, Чачак 1997.

Исти, *Знаменити Срби о Хрватима*, Нови Сад 1999.

Исти, *Геноцидом до Велике Хрватске*, Јагодина 2002.

Исти, *Бискуп Штросмајер: Хрват, великохрват или југословен*, Јагодина 2009.

Исти, *Историја Срба у Хрватској и Славонији (1848–1914)*, Београд 2010.

Исти, *Срби у Угарској 1790–1918*, Нови Сад 2013.

Kruševac T., *Sarajevo pod austro-ugarskom upravom 1878.–1918.*, Sarajevo 1960.

Исти, *Bosansko-hercegovački listovi u XIX veku*, Sarajevo 1978.

Lackey S. W., *The Rebirth of the Habsburg Army. Fridrich Beck and the Rise of the General Staff*, Westport 1996.

Lovrenčić R., *Geneza politike novog kursa*, Zagreb 1972.

Лонгворт Ф., *Стварање Источне Европе*, Београд 2002.

Максимовић В., *Митрополит Сава Косановић 1839-1903*, Добрун-Сарајево, 2003.

Macartney C.A., *The Habsburg Empire 1790–1918*, London 1969.

Malbaša A., *Bosansko pitanje i Austro-Ugarska u svjetlu političkog dnevnika J. M. Baernreithera*, Sarajevo 1933.

MacKay D. and Scott H. M., *The Rise of the Great Powers 1648–1815*, London 1983.

Маџар Б., *Покрет Срба Босне и Херцеговине за вјерско-просвјетну самоуправу*, Сарајево 1982.

Маџар Б., Папић М., *Политика и Српска православна црква у Босни и Херцеговини 1878-1945*, Бањалука 2005.

Marić F., *Pregled pučanstva Bosne i Hercegovine između 1879. i 1995. godine*, Zagreb 1996.

Matković S., *Čista stranka prava 1895.-1903.*, Zagreb 2001.

May A.J., *The Hapsburg Monarchy 1867–1914*, Harvard 1968.

Mikić Đ., *Austro-Ugarska i mladoturci 1908-1912*, Banjaluka 1983.

Исти, *Austrougarska ratna politika u Bosni i Hercegovini 1914–1918*, Banjaluka 2011.

Mitrović A., *Prodor na Balkan. Srbija u planovima Austro-Ugarske i Nemačke 1908–1918*, Beograd 1981.

Novak V., *Magnum crimen: pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, Beograd 1989.

Исти, *Magnum tempus. Ilirizam i katoličko sveštenstvo. Ideje i ličnosti (1830–1849)*, Beograd 1987.

Okey R., *Taming Balkan Nationalism. The Habzburg „Civilizing Mission“ in Bosnia 1878–1914*, New York 2007.

Павловић С. К., *Историја Балкана*, Београд 2001.

Palmer A., *Twilight of the Habsburg. The Life and Times of Emperor Francis Joseph*, New York 1994.

Papić M., *Školstvo u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske okupacije (1878-1918)*, Sarajevo 1972.

Pejanović Đ., *Stanovništvo Bosne i Hercegovine*, Beograd 1955.

Рокаи П. и други, *Историја Мађара*, Београд 2002.

Sked A., *The Decline and Fall of the Habsburg Empire 1815–1918*, London 1989.

Stančić N., *Hrvatska nacionalna ideologija preporodnog pokreta u Dalmaciji – Mihovil Pavlinović i njegov krug*, Zagreb 1980.

Исти, *Hrvatska nacija i nacionalizam u 19. i 20. stoljeću*, Zagreb 2002.

Strecha M., „*Mi smo Hrvati i katolici*“. *Prvi hrvatski katolički kongres 1900.*, Zagreb 2008.

Исти, *Katoličko pravaštvo – politički katolicizam u Banskoj Hrvatskoj u predvečerje Prvog svjetskog rata (1904.–1910.)*. Zagreb 2011.

Stojanović N., *Bosanska kriza (1908–1914 god)*, Sarajevo 1958.

Tejlor A. Dž. P., *Borba za prevlast u Evropi 1848–1918*, Sarajevo 1968.

Исти, *Хабзбуршка монаргија 1809–1918: историја Аустријске царевине и Аустроугарске*, Београд 2001.

Tomljenovich B.V., *Biskup Josip Juraj Strossmayer: nacionalizam i moderni katolicizam u Hrvatskoj*, Zagreb 2001.

Ђоровић В., *Односи између Аустро-Угарске и Србије у XX веку*, Београд 1992.

Unowsky D. L., *The Pomp and Politics of Patriotism. Imperial Celebrations in Habsburg Austria 1848–1916*, West Lafayette 2005.

Horvat J., *Živjeti u Hrvatskoj 1900–1941 (zapisci iz nepovrata)*, Zagreb 1983.

Исти, *Pobuna omladine 1911-1914*, priredio B. Matan, Zagreb 2006.

Hadžibegović I., *Bosanskohercegovački gradovi na razmeđu 19. i 20. stoljeća*, Sarajevo 2004.

Johnston W. M., *Austrijski duh: intelektualna i društvena povijest od 1848. do 1938.*, Zagreb 1993.

Šehić Z., *U smrt za cara i domovinu! Bosanci i Hercegovci u vojnoj organizaciji Habsburške monarhije*, Sarajevo 2007.

Šehić N., *Autonomni pokret Muslimana za vrijeme austro-ugarske uprave u BiH*, Sarajevo 1980.

Šorske K. E., *Fin-de-Siecle u Beču. Politika i kultura*, Beograd 1998.

Šidak J. i drugi, *Povijest hrvatskog naroda 1860–1914.*, Zagreb 1968.

Šišić F., *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 1526.-1918. drugi dio*, Split 2004.

Чланци, прилози и расправе

Artuković M., *Izidor Krašnjavi kao brodski zastupnik u Hrvatskom saboru 1884.–1887.*, Scrinia Slavonica 6, Slavonski Brod 2006, 217–233.

Балта И., *Ривалски аустријско-мађарски односи после анексије Босне и Херцеговине*, у Зборнику радова са научног скупа Стогодишњица анексије Босне и Херцеговине, Бања Лука 2009, 89–117.

Богићевић В., *Атентат Богдана Жерајића 1910. године*, Годишњак Историског друштва Босне и Херцеговине год. VI, Сарајево 1954, 87–110.

Исти, *Da li je ministar Kalaj zabranio svoju „Istoriju Srba“ na području Bosne i Hercegovine*, Godišnjak Istoriskog društva god. VII, Sarajevo 1955, 205–208.

Исти, *„Iznimne mjere“ u Bosni i Hercegovini u maju 1913. godine*, Godišnjak Istoriskog društva god. VII, Sarajevo 1955, 209–218.

Исти, *„Тајанствена мисија дра Кресе“ 1908. године у Босни*, Историјски гласник 3-4, Београд 1967, 79–98.

Buconjić P., *Glavni uzroci ustanka kršćanskog stanovništva u Hercegovini (1875). Kratak osvrt na namete*, preveo i priredio Andrija Nikić, Croatica Christiana Periodica Vol 5 No. 8, Zagreb 1981, 67–89.

Bulić I., *Politika Hrvatsko-srpske koalicije uoči Prvog svjetskog rata 1907.-1913.*, Časopis za suvremenu povijest Vol. 44 No. 2, Zagreb 2012, 415–453.

Bralić A., *„Narodni list“ i „Hrvatska kruna“ o drugom balkanskom ratu*, Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru sv. 41, Zadar 1999, 277–298.

Boban B., *Stjepan Radić u Saboru Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije*, Radovi-Zavod za hrvatsku povijest Vol. 29, Zagreb 1996, 186–207.

Војводић М., *Србија и анексиона криза 1908–1909.*, у Зборнику радова са научног скупа Стогодишњица анексије Босне и Херцеговине, Бања Лука 2009, 119–159.

Vukšić T., *Nadbiskup Josip Stadler (1881.-1918.) i Srbi*, Crkva u svijetu Vol. 34 No 1, Split 1999, 35–60.

Vrbošić J., *Tretman aneksionog i ustavnog statusa Bosne i Hercegovine u osječkom uglednom dnevniku Narodna odbrana*, Prilozi 40, Sarajevo 2011, 331–338.

Gabelica M., *Sporazum između Stranke prava i Hrvatsko-srpske koalicije (1912.–1913.)*, Časopis za suvremenu povijest Vol. 44 No. 3, Zagreb 2012, 723–743.

Гавриловић Д., *Границе Босне и Херцеговине – сарадња и сукоби Радића и Прибићевића на почетку 20. века*, у Зборнику радова са научног скупа „Култура и образовање“ – Детерминанте друштвеног прогреса (достигнућа, дometri и перспективе) одржаног у Бањалуци 3-4 децембра 2010., Бања Лука 2010, 123–136.

Grižak Z., *Benjamin Kallay i vrhbosanski nadbiskup Stadler. Problem katolicizma u Bosni i Hercegovini*, Prilozi 33 Sarajevo 2004, 101–133.

Исти, *Političke i diplomatske okolnosti pokušaja uklanjanja nadbiskupa Stadlera iz Sarajeva 1913.*, Croatica Christiana Periodica Vol 28 No. 54, Zagreb 2004, 149–189.

Исти, *Analiza identitetskih odrednica bosanskohercegovačkog pučanstva u političkim razmatranjima Adalberta von Sheka i Moritza von Auffenberga*, у Zborniku radova Identitet Bosne i Hercegovine kroz historiju sveska 1, Sarajevo 2011, 103-129.

Исти, *O nekim važnijim aspektima problema konverzije na katolicizam u Bosni i Hercegovini u austrougarskom razdoblju u svjetlu neobjavljenih izvora*, у Zborniku radova sa Međunarodne konferencije Bosna i Hercegovina u okviru Austro-Ugarske 1878-1918 održane у Sarajevu 30. i 31. marta 2009, Sarajevo 2011, 141–165.

Исти, *O počecima djelovanja Hrvatske narodne zajednice i Hrvatske katoličke udruge u parlamentarnim uvjetima*, Historijska traganja 7, Sarajevo 2011, 73–117.

Исти, *Uspomene i razgovori s biskupom Strossmayerom Isidora Kršnjavog kao povijesni izvor*, Scrinia Slavonica 11, Slavonski Brod 2011, 97–181.

Gros M., *Hrvatska politika u Bosni i Hercegovini od 1878. do 1914.*, Historijski zbornik XIX-XX Zagreb 1966, 9–68.

Иста, *Hrvatska politika velikaustrijskog kruga oko prijestonasljednika Franca Ferdinanda*, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb Časopis za suvremenu povijest III, Zagreb 1970, 9–74.

Иста, *Liberalizam i klerikalizam u hrvatskoj povijesti (19. i početak 20. stoljeća)*, Naše teme br. 6-7, Zagreb 1987, 846–858.

Дедијер В., *Планови надвојводе Фрање Фердинанда о реорганизацији Хабзбуршке монархије*, у Југословенски народи пред Први светски рат, Београд 1967, 181–205.

Despot I., *Tisak Hrvatske i Dalmacije o balkanskim ratovima (1912-1913)*, Historijski zbornik GOD. LXII br. 1, Zagreb 2009, 109–135.

Diklić M., *Dvije pobjede don Ive Prodana na izborima za Carevinsko vijeće u Beču*, Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru sv. 40 Zadar 1998, 375–391.

Исти, *Don Ivo Prodan u Dalamatinskom saboru*, Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru sv. 43, Zadar 2001, 389–457.

Donia R.J., *Mostar: epicentar pokreta bosanskih srednjoškolaca uoči prvog svjetskog rata*, Prilozi 28, Sarajevo 1999, 149–71.

Duranović A., *Historijska 1910. godina. Pogled u sarajevsku štampu*, Historijska traganja 7, Sarajevo 2011, 41–71.

Ђаковић Л., *Рад и одлуке првог хрватског католичког конгреса одржаног у Загребу од 3. до 5. рујна 1900. године*, Преглед. Часопис за друштвена питања година LXXV број 7-8, Сарајево 1985, 883–900.

Ђорђевић Д., *Србија и Балкан на почетку XX века (1903–1906)*, у Југословенски народи пред Први светски рат, Београд 1967, 207–230.

Екмечић М., *Анексија Босне и Херцеговине 1908. и историјске последице*, у Радови из историје Босне и Херцеговине XIX века, Београд 1997, 373–397.

Исти, *Утицај балканских ратова 1912-1913. на друштво у Босни и Херцеговини*, у Радови из историје Босне и Херцеговине XIX века, Београд 1997, 339–423.

Исти, *Црква и нација код Хрвата*, Зборник о Србима у Хрватској 4, Београд 1999, 7–36.

Живановић М. Ж., *Извештаји дипломатских представника Француске у Аустро-Угарској о догађајима у Босни и Херцеговини од завршетка анексионе кризе (марта 1909) до атентата Богдана Жерајића (јуна 1910)*, Историјски часопис 18, Београд 1971, 451–490.

Ivanišević A., *Konfesionalna dimenzija aneksijske krize*, u posebnom izdanju ANUBiH knjiga 29 Naučni skup posvećen 80.godišnjici aneksije Bosne i Hercegovine održan 21-22 novembar 1988. u Sarajevu, Sarajevo 1991, 325–343.

Ivo Pilar o recepciji austrijskog *Općeg građanskog zakonika u Bosni i Hercegovini*, priredili Karolina H. Tomić i Z. Matijević, *Pilar-časopis za društvene i humanističke studije*, god VI br. 13 (1), Zagreb 2012, 115–148.

Jonjić T., *Dr. Ivo Pilar—odvjetnik u Tuzli (1905.-1920.)*, *Pilar-časopis za društvene i humanističke studije*, god II br. 3 (1), Zagreb 2007, 11–45.

Jonjić T., *Pogledi Antona Gustava Matoša na hrvatsko-srpske odnose*, *Pilar-časopis za društvene i humanističke studije*, god VI br. 13 (1), Zagreb 2012, 9–76.

Juzbašić Dž., *Aneksija Bosne i Hercegovine i problemi donošenja Zemaljskog ustava (štatuta)*, u Zborniku radova sa Međunarodne konferencije Bosna i Hercegovina u okviru Austro-Ugarske 1878-1918 održane u Sarajevu 30. i 31. marta 2009, Sarajevo 2011, 87–132.

Исти, *Неке карактеристике привредног развјатка Босне и Херцеговине у периоду од 1878. до 1914. године*, Преглед. Часопис за друштвена питања година LXXIV број 3, Сарајево 1984, 233–244.

Исти, *О настанку паралелног аустријског и угарског закона о управљању БиХ из 1880. године*, ANU BiH Radovi XXXII, Sarajevo 1967, 163–196.

Kamberović H., *Ubojstvo Franza Ferdinanda u Sarajevu 1914.– Devedeset godina poslije*, Prilozi 34, Sarajevo 2005, 13–22.

Karidžić H., *Припремање уставног периода у БиХ (1908–1910)*, Годишњак Историског друштва БиХ X/1959, Сарајево 1959, 121–166.

Исти, *Previranja u austro-ugarskoj politici u Bosni i Hercegovini 1912. godine*, Glasnik Arhiva i Društva arhivista Bosne i Hercegovine (GABiH) I/1961, Sarajevo 1961, 223–249.

Исти, *Скадарска криза и изузетне мјере у Босни и Херцеговини у мају 1913. године*, Годишњак Историског друштва БиХ XIII/1963, Сарајево 1963, 5–51.

Исти, *Аграрно питање у Босни и Херцеговини за вријеме аустроугарске владавине (1878–1918)*, у Југословенски народи пред Први светски рат, Београд 1967, 315–339.

Karaula Ž., *Sarajevski atentat– reakcije Hrvata i Srba u Kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji*, Radovi-Zavod za hrvatsku povijest Vol. 43, Zagreb 2011, 255–292.

Kasumović A., *Zemaljska pripadnost stanovnika Bosne i Hercegovine u prvim godinama austrougarske uprave*, Historijska traganja 6, Sarajevo 2010, 9–34.

Kovačić S., *Tajni Vatikanski arhiv i ostali papinski arhivi*, Croatica Christiana Periodica Vol 7 No. 11, Zagreb 1983, 1-31.

Kudelić Z., *Vjerske konverzije u Bosni i Hercegovini s kraja 19. i početkom 20. stoljeća u svjetlu nepoznatog arhivskog gradiva*, Croatica Christiana Periodica Vol 35 No. 68, Zagreb 2011, 87–111.

Исти, *Srpska pravoslavna crkva u Bosni i Hercegovini tijekom austrougarske vladavine u novijoj domaćoj i inozemnoj historiografiji*, Croatica Christiana Periodica Vol 32 No. 62, Zagreb 2008, 29–62.

Крестић В. Ђ., *Штадлер и Штросмајер – антиподи или истомишљеници*, Летопис Матице Српске књ. 479 св. 1-2, Нови Сад 2007, 148–165.

Krivokapić G., *Skupštinski pokret i politička aktivnost Srpske samostalne stranke u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji*, Radovi-Zavod za hrvatsku povijest Vol. 22, Zagreb 1989, 95–111.

Krizman B., *Hrvatski sabor i Sarajevski atentat 1914. godine*, у Југословенски народи пред Први светски рат, Београд 1967, 351–367.

Krišto J., *Klerici i „klerikalci“ u pobunama 1903. godine*, Časopis za suvremenu povijest Vol. 37. No. 3, Zagreb 2005, 625–634.

Исти, *Ivo Pilar, Nadbiskup Josip Stadler i Hrvatska narodna zajednica*, Pilar-časopis za društvene i humanističke studije, god III br. 6 (2), Zagreb 2008, 47–50.

Исти, *Sukobi Franka i Supila i problematično historiografsko nasljeđe o njima*, Kroatologija 2 Zagreb 2011, 79–94.

Крушевац Т., *Сељачки покрет – штрајк у Босни 1910. године*, у: Југословенски народи пред Први светски рат, Београд 1967, 369–405.

Makkai B., *Mađarsko-hrvatski odnosi početkom 20. stoljeća na slavonskom području*, Časopis za suvremenu povijest Vol. 36. No. 2, Zagreb 2004, 569–579.

Markus T., *Korespondencija Josipa J. Strossmayera i Koste Vojnovića kao povijesni izvor*, Časopis za suvremenu povijest Vol. 36. No. 2, Zagreb 2004, 581–595.

Matković S., *Ivo Pilar i R. W. Seton-Watson (dva pogleda na južnoslavensko pitanje)*, Pilar-časopis za društvene i humanističke studije, god II br. 1 (1), Zagreb 2006, 21–46.

Исти, *Josip Frank i kritika financijskog dijela Hrvatsko-ugarske nagodbe*, Pilar-časopis za društvene i humanističke studije, god VI br. 11 (1), Zagreb 2011, 27–34.

Matijević Z. i drugi, *Bilo je to godine devetsto i treće*, Časopis za suvremenu povijest Vol. 37. No. 3, Zagreb 2005, 585–595.

Исти, *Providencijalna politika: Hrvatski katolički pokret i politika (1903.-1929.)*, Pilar- Croatian Journal of Social Sciences and Humanites, Year IV, Issue 7(1)-8(2), Zagreb 2009, 151–175.

Микић Ђ., *Аустрија и Турска у анексији БиХ 1908–1909. год и велике силе*, у Зборнику радова са научног скупа Стогодишњица анексије Босне и Херцеговине, Бања Лука 2009, 175–199.

Исти, *Босански устав – „штатут“ из 1910*, Зборник за историју Босне и Херцеговине 7, Београд 2012, 301–318.

Милићевић Ј., *Јавност Београда према анексији Босне и Херцеговине*, у: Југословенски народи пред Први светски рат, Београд 1967, 549–573.

Mihaljević V., *Dr. Ivo Pilar i bosanski franjevci – suglasja i sporovi*, Pilar-časopis za društvene i humanističke studije, god II br. 1 (1), Zagreb 2006, 83–95.

Nadbiskup Stadler i Hrvatska Narodna Zajednica, napisao Zajedničar, priredio Zlatko Matijević, Pilar-časopis za društvene i humanističke studije, god III br. 6 (2), Zagreb 2008, 51–93.

Nikić A., *Osnivanje apostolskog Vikarijata u Hercegovini*, Croatica Christiana Periodica Vol 3 No. 3, Zagreb 1979, 21–50.

Orlovac A., *Dr. Josip Stadler – upravitelj banjalučke biskupije*, Croatica Christiana Periodica Vol 8 No. 14, Zagreb 1984, 44–63.

Папић М., *Просвјетна политика Аустро-Угарске у Босни и Херцеговини*, у: Југословенски народи пред Први светски рат, Београд 1967, 703–723.

Pederin Ivan , *Drugi bokeljski ustanak (1882.) i Italija prema spisama austrijske špijunaže u zadarskoj pismohrani*, Povijesni prilozi Vol. 20 No. 20 Zagreb 2001, 239–258.

Исти, *Jedan konkretni povijesni primjer austrijski „klerikalizam“*, Nova prisutnost: Časopis za intelektualna i duhovna pitanja Vol. 1 No. 1 Zagreb 2003, 143–152.

Исти, *Mađarsko pitanje, Dvor i Hrvati*, Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice Vol. 15 No. 1, Osijek 2008, 283–296.

Исти, *Hrvatska u europskim savezima u pismima Franje Račkog i Josipa Jurja Strossmayera Louisu Legeru*, Croatica et Slavica Iadertina Vol. 5 No. 5 Zadar 2009, 365–384.

Polić M., *Ličnosti iz zapadne Hrvatske u korespondenciji Rački – Strossmayer*, Croatica Christiana Periodica Vol 32 No. 61 Zagreb 2007, 61–88.

Попов Ч., *Међународни оквири анексије Босне и Херцеговине 1908–1909.*, у Зборнику радова са научног скупа Стогодишњица анексије Босне и Херцеговине, Бања Лука 2009, 43–53.

Раденић А., *Аустро-угарски планови против Србије у вези са анексијом Босне и Херцеговине*, у: Југословенски народи пред Први светски рат, Београд 1967, 789–817.

Radušić E., *Agrarno pitanje u bosanskohercegovačkom saboru 1910–1914.*, Prilozi 34, Sarajevo 2005, 119–154.

Rajčić T., *Srpski nacionalni pokret u Dalmaciji u XIX. stoljeću*, Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru sv. 47, Zadar 2005, 341–361.

Racko Lj., *Pozadina sukoba oko isticanja srpske zastave u Hrvatskoj na prijelazu XIX. u XX. stoljeće*, Radovi-Zavod za hrvatsku povijest Vol. 27, Zagreb 1994, 115–126.

Rahten A., *Politika zastupnika Slovenskog kluba u Carevinskom vijeću 1908–1911*, Radovi-Zavod za hrvatsku povijest Vol. 30, Zagreb 1997, 185–197.

Srakić M., *Gamperlovo pismo Strossmayeru o prijelazu austrougarske vojske u Bosnu (1878)*, Croatica Christiana Periodica Vol 16 No. 29, Zagreb 1992, 126–128.

Stančić N., *Hrvatska između srednje i jugoistočne Evrope u 19. st. (do 1870-ih)*, Radovi-Zavod za hrvatsku povijest Vol. 27, Zagreb 1994, 317–330.

Strecha M., *Od katoličkog hrvatstva do katoličkog pravaštva*, Radovi-Zavod za hrvatsku povijest Vol. 34-35-36, Zagreb 2004, 101–133.

Исти, *Politički katolicizam i politika „novog kursa“ I dio. Skupina oko Hrvatstva u borbi protiv politike „novog kursa“ u razdoblju vladavine Hrvatsko-srpske koalicije*, Radovi-Zavod za hrvatsku povijest Vol. 38, Zagreb 2006, 177–226.

Исти, *Politički katolicizam i politika „novog kursa“ . Skupina oko Hrvatstva u borbi protiv politike „novog kursa“ u razdoblju vladavine Hrvatsko-srpske koalicije*, Radovi-Zavod za hrvatsku povijest Vol. 39, Zagreb 2007, 143–197.

Hauptman F., *Djelokrug austrougarskog Zajedničkog ministarstva financija*, Glasnik arhiva i Društva arhivista Bosna i Hercegovine III, Sarajevo 1963, 13–22.

Holjevac Ž., *Stjepan Radić i Milan Marjanović o narodnom pokretu 1903. godine*, Časopis za suvremenu povijest Vol. 37. No. 3, Zagreb 2005, 713–719.

Hoško F. E., *Liberalni katolicizam kao sastojnica ideologije ilirizma*, Croatica Christiana Periodica Vol 15 No. 28, Zagreb 1991, 43–54.

Šanjek F., *Kršćanstvo Bosne i Hercegovine*, Croatica Christiana Periodica Vol 16 No. 30, Zagreb 1992, 119–152.

Šehić Z., *Atentat, mobilizacija, rat*, Prilozi 34, Sarajevo 2005, 23–38.

Šokčević D., *Odjek narodnog pokreta u Hrvatskoj u mađarskoj javnosti (1903. god.)*, Časopis za suvremenu povijest Vol. 37. No. 3, Zagreb 2005, 665–678.

Већу научних области
друштвено-хуманистичких наука

**Реферат о квалификованости кандидата
и подобности предложене теме за докторску дисертацију**

1. Основни подаци о кандидату

Радован Субић је рођен 25. јануара 1980. године у Бањалуци. Завршио је студије историје на Филозофском факултету, Универзитет у Бањалуци. Постдипломске (мастер) студије уписао је школске 2010/2011. године на Одељењу за историју, Филозофски факултет у Београду. Мастер рад *„Вилијам Стилман и балкански устанци (1866-1878)“* одбранио је октобра 2011. године. Докторске студије историје на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду уписао је децембра 2011. године.

Чланци:

„Вилијам Стилман и Херцеговачки устанак (1875–1878)“, Гласник удружења архивских радника Републике Српске број 4, Бањалука 2012, 143–159.

У питању је преглед деловања америчког сликара и новинара Вилијама Стилмана у доба Херцеговачког устанка. Заснован на Стилмановим мемоарским записима и на низу извора, овај рад пружа обухватан преглед дате теме. У њему је посебно важна анализа порекла Стилманових позитивних представа о устаницима у Херцеговини, кроз шири преглед његове интелектуалне биографије, као и истраживање његових кретања и контаката са побуњеницима.

„Абрахам Линколн и Амерички грађански рат“, Гласник удружења архивских радника Републике Српске број 5, Бањалука 2013, 137–154.

Прегледни чланак о личности Линколна и његовој улози у Америчком грађанском рату.

„Босна у „Белешкама“ Милана Пироћанца“, Гласник удружења архивских радника Републике Српске број 5, Бањалука 2013, 161–167.

Анализа представа које је о Босни и Херцеговини имао један од најзначајнијих српских државника 19. века Милан Пироћанац, као и његовог деловања по том питању. Чланак је заснован на Пироћанчевим личним белешкама, низу извора и релевантној литератури.

Прикази:

Драгољуб Р. Живојиновић, *Надмени савезник и занемарено српство: британско-српски односи (1878–1941)*, Београд 2011, *Радови. Часопис за хуманистичке и друштвене науке* 16 Бањалука 2012, 225–229.

Душко М. Ковачевић, *Русија у међународним односима 1856–1894: Од Кримског рата до савеза са Француском*, Београд 2012, *Гласник удружења архивских радника Републике Српске број 5*, Бањалука 2013, 547–550.

Жан - Пол Блед, *Бизмарк*, Београд 2011, *Радови. Часопис за хуманистичке и друштвене науке* 17 Бањалука 2013, 209–213.

Боривоје Милошевић, *Православно свештенство у друштвеном развоју Босанске Крајине у другој половини XIX и почетком XX вијека*, Бања Лука 2012, *Зборник Матице српске за историју* 86, Нови Сад 2013, 87.

2. Предмет и циљ дисертације

У последње две деценије све мање истраживача у српској академској историографији бави се питањима из историје Хрвата. Ова дисертација јесте покушај да се српска историографија врати на основе које су у истраживању ове теме поставили историчари претходних генерација (Владимир Ћоровић, Виктор Новак, Васа Чубриловић, Василије

Крестић, Милорад Екмечић, Војин Дабић и други). У исто време, она би требало да представља темељно истраживање из историје Босне и Херцеговине под влашћу Аустро-Угарске. Период од 1903. до 1914. у историји Босне и Херцеговине није изучен ни приближно у оној мери као што је то случај са претходним добом, када је Босном «владао» Бењамин Калај. При томе, реч је о добу препуном изузетно важних збивања, од либерализације управе и увођења уставног поретка, до завођења ванредног стања, уочи Првог светског рата. Главни циљ дисертације је у истраживању улоге Аустро-Угарске у процесу уобличавања националне свести, политичког и културног живота Хрвата у Босни и Херцеговини.

3.Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

Предложени рад би се састојао од садржаја, предговора, увода, четири главна поглавља, подељена у мања потпоглавља, закључка, резимеа и библиографије.

У **Предговору** би била представљена тема докторске дисертације, методолошки приступ, указано на значај и сазнајне могућности теме. Била би дата и критичка анализа коришћених извора и литературе.

Део **Хабзбуршка политика према Босни и Херцеговини у XIX вијеку** представљаће **Увод** састављен од две мање целине: „Од Дубичког рата до Берлинског конгреса“ и „Аустро-Угарска у Босни и Херцеговини од 1878. до 1903. Године«. Овде би била приказана предисторија односа Аустро-Угарске према Босни и Херцеговини до окупације тих покрајина 1878. године. Потом ће бити приказано доба Бењамина Калаја. Инсистирање на „босанском идентитету“ требало је да домаће православно становништво отуђи од независне краљевине Србије, у којој је оно раније видело свој ослонац. С друге стране, требало је муслиманско становништво уверити да промјеном владара неће бити асимиловано и преведено у хришћанство, и тим приступом га умирити и „везати“ за Беч. Католичко становништво требало је у што већој мјери подржавати, пошто је оно било најсигурнији ослонац аустроугарској владавини у покрајинама. Али се није смело дозволити да се то становништво повеже са својим истоверницима у суседним покрајинама Монархије. Политички потези Хрвата у Хрватској, Славонији и Далмацији нису се смели прелити у новоокупирани покрајине.

У централном делу тезе, **Босанскохерцеговачки Хрвати између историјског права и римокатоличке цркве** назив је првог поглавља које ће да буде подељено у три потпоглавља: „Идејна основа хрватске политике у XIX веку“, „Римокатоличка црква у новом политичко-правном положају Босне и Херцеговине“, „Хрвати у Босни и Херцеговини (1878–1903)“. Основна хрватска политичка идеја темељила се на хрватском историјском (повијесном) праву које је као границу хрватске државе видело Дрину. Сабор краљевина Далмације, Хрватске и Славоније 1861. године тражио је да се, у моменту када се сруши Османско царство, Босна припоји Хрватској. Аргументи за прикључивање Босне и Херцеговине Хрватској заснивали су се на томе да је у средњем вијеку ове провинције насељавало само католичко становништво, као и да је већина тог становништва протерана у вријеме турских освајања. Хрватски политичари, прије свих Анте Старчевић, тврдили су да на тлу бивше хрватске средњовековне државе може да постоји само један „политички народ“. „Остали“ су могли бити једино „православни Хрвати“ или „Хрвати исламске вјеросповијести“ и нису имали право да се другачије изјасне. Римокатоличка црква је у Босни и Херцеговини у османско доба имала посебан статус, који је омогућио фрањевачком реду велику самосталност. Када су ове покрајине прешле под управу католичког владара, Франца Јозефа, престала је по мишљењу Ватикана потреба за „нередовним стањем“. Почело се с увођењем редовне католичке хијерархије. Новоименовани врхбосански надбискуп Штадлер је веома брзо дошао у сукоб са домаћим фрањевачким свештенством. Борба за жупе довела је до тога да се католичко становништво, и поред побољшаних услова живота и много већих слобода и повластица него у османско доба, не интегрише у потпуности. Расцеп унутар Хрватске народне заједнице само је појачао ове супротности. Штадлер је предводио клерикалну струју која је на крају створила Хрватску католичку удругу, док се вођство Хрватске народне заједнице ослањало на фрањевце у својим борбама са Штадлером. Хрватско становништво је пре доласка Аустро-Угарске живело мањим делом у централној Босни, а већином је насељавало територију на југозападу која се граничила с Далмацијом. У време турске владавине они су били већином пољопривредници, занатлије и мали трговци. Окупација је променила дотадашњу структуру становништва. Административни апарат нове окупационе управе попуњавао се становницима из суседних провинција. Хрвати су у годинама Калајевог режима напредовали економски, културно а постепено и политички.

Друго поглавље **Од смрти Бењамина Калаја до завршетка Анексионе кризе** чиниће три потпоглавља: „„Нова“ аустроугарска управа у Босни и Херцеговини“, „Утицај политике у Хрватској на прилике у Босни и Херцеговини“, „Травничка шесторка и

формирање Хрватске народне заједнице». Стефан Буријан је преузевши дужност заједничког министра финансија промијенио праксу коју је спроводио његов претходник. Буријан је веровао да се национални покрети у Двојној монархији могу држати под контролом с прихватањем и поштовањем реалног стања. На тај начин се одустало од праксе да се у Босни и Херцеговини, у циљу изолације, инсистира на посебном идентитету и да се други, у суседству присутни, идентитети потискују. Како је хрватско-српска коалиција ступила на власт у Хрватској 1906. требало је да Хрвати у Босни и Херцеговини не прате политику својих сународника у суседству. Настојало се да се хрватско становништво јаче веже за управу. Зато је толерисана иницијатива до које је дошло на прослави у Доцу код Травника 1906. године, где је изабран одбор шесторице који је требало да изради статут и правила организације. У политички програм уврштено је начело да су Босна и Херцеговина хрватске земље које треба присајединити Хрватској, а у оквиру Хабзбуршке монархије. Чланови одбора су посебно инсистирали да се не уносе идеје хрватско-српске коалиције, која је била препрека за политику званичног Беча.

Од завршетка Анексионе кризе до Балканских ратова назив је наредног поглавља, које ће се састојати од три потпоглавља: „Раскол у хрватском политичком покрету (Хрватска народна заједница и Хрватска католичка удруга)», „Припремање за уставни период и формирање Босанског сабора», „Хрватски посланици у Босанском сабору». Одбор шесторице је још на првом састанку закључио да Хрвати, као најслабији фактор у Босни и Херцеговини, не могу допустити да се створи више народних организација међу њима. Категорично су одбацили „уношење страначких трвења из Бановине и Далмације“. Штадлер је имао ослонац у Бечу али ипак није успео да преузме контролу над ХНЗ. Припреме за уставни период су текле и постало је јасно да ће ускоро бити и избори за босанскохерцеговачки Сабор. Стога је 18. јануара 1910. одржана Оснивачка скупштина и формирана је Хрватска католичка удруга (ХКУ). Земаљска влада иако није формално одобрила формирање, толерисала је нову политичку организацију. Аустроугарске власти су с великом забринутошћу наставиле да прате сукобљавање између ХНЗ и ХКУ. Могућност српско-хрватске сарадње била је стална брига Аустро-Угарске. Срби су у политичким пројекцијама Беча били у позицији да постану најмоћнији фактор у земљи. У договору с муслиманима могли су да постигну аутономију Босне и Херцеговине, а да у договору с Хрватима спроведу аграрну реформу. У плановима којих се власт прибојавала, Срби би тако били, поред тога што су најмногобројнији елемент, и највећи поседници земље.

Наредно поглавље рада је **Године ратова (1912–1914)**. Састојаће се од три потпоглавља: „Политичке прилике у Босни и Херцеговини 1912», „Година „изнимних мјера“, „Хрватска политика у дешавањима јуна-јула 1914. Године». Аустроугарска власт у Босни и Херцеговини је успела да онемогући сарадњу хрватских и српских посланика у Сабору. Јуна 1912. ујединиле су се ХНЗ и ХКУ. Али то уједињење није дало очекиване резултате и ојачало позицију владе у Босни и Херцеговини. Србија је победом у Првом балканском рату стекла велики углед. Организоване се просрпске демонстрације у Далмацији, српска штампа је објавила честитку којом српски чланови Сабора поздрављају успехе Србије и Црне Горе. Почетком 1913. године избила је криза у вези са језичким питањем на железници. Поново је дошло до приближавања српских и хрватских политичких организација. Све саборске групе су тада споразумно тражиле да се српско-хрватски језик уведе као званичан, на железници. Посебна делегација је упућена у Беч. Преко председништва Сабора њихова молба је одбијена и немачки је остао званични језик. Због настале кризе заседање Сабора је одгођено. Цар Франц Јозеф је 1. маја 1913. одобрио да се у Босни и Херцеговини уведу „изнимне мјере“. Мере које су биле усмерене против Срба, укинуте су 15. маја 1913. иако је Оскар фон Поћорек инсистирао да се задрже. На четвртном и последњем заседању Сабора, у знак протеста против генерала Поћорека, главног виновника изнимних мјера, српска опозиција је демонстративно напустила Сабор. Придружила су им се свега тројица хрватских опозиционих посланика. Аустро-Угарска је успешно комбинујући причу о планираним инвестиционим програмима, нерешавајући аграрно питање, и придобијајући повластицама појединце, успела да прва половина 1914. године протекне у миру.

Затим би следио **Закључак** у коме ће бити представљени резултати истраживања и указано на евентуална отворена питања. Последњи део рада чинили би **Резиме** на енглеском језику и **Библиографија**.

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању

- ❖ Хрвати су били једини становници Босне и Херцеговине на које се окупациона власт могла ослонити на почетку своје владавине
- ❖ Римокатоличка црква је била институција преко које се настојало учврстити поверење у страну власт
- ❖ У хрватским политичким плановима Босна и Херцеговина су виђене као интегрални део будуће хрватске државе

- ❖ Хрвати су своју будућу државу и даље видели као федералну јединицу реорганизоване Хабзбуршке монархије
- ❖ Свака сарадња Хрвата са Србима представљала је из перспективе аустроугарске власти опасност за интересе Монархије
- ❖ Аустро-Угарска је настојала да у Босни и Херцеговини не почне приближавање Хрвата Србима као у Краљевствима Хрватске и Славоније
- ❖ У светлу нових прилика у Хрватској није се смео створити повод за незадовољство босанскохерцеговачких Хрвата страном управом
- ❖ Формирање Хрватске народне заједнице је из тог разлога толерисано
- ❖ У доба припрема за анексију Босне и Херцеговине и потоње кризе клерикално и грађанско крило Хрватске народне заједнице су се суздржавали од отвореног разлаза
- ❖ Разлаз унутар Хрватске народне заједнице није довео до формирања хрватске странке која би повела политику која не следи интересе Аустро-Угарске
- ❖ Уставни период није довео до промене ставова хрватских политичких странака према страном владавини без обзира на међусобне сукобе

5. Методе које ће се у истраживању применити

Реч је о традиционалној методологији историјских истраживања: прикупљању и анализи изворне грађе, синтези тако добијених резултата и њиховом изношењу у форми писаног текста, уз коришћење постојеће литературе.

Прву фазу истраживања чини темељно прикупљање историјских извора релевантних за тему. Посебно су важни фондови из Архива Босне и Херцеговине: фонд Земаљске владе, фонд Заједничког министарства финансија, фонд Босанског сабора као и фонд Напреткове културно-историјске збирке. Раду на архивској документацији претходиће кориштење других историјских извора (дневника, мемоара, штампе) и литературе релевантне за предложену тему. Детаљан преглед свих архива, фондова, извора и литературе који ће бити коришћени за израду тезе налази се у *Библиографији* овог образложења.

Након критичке анализе прикупљених информација прећи ће се на синтезу резултата и рад на уобличавању текста дисертације.

6. Очекивани резултати и научни допринос

Може се очекивати да ће у овом раду бити осветљен политички, друштвени и културни живот Хрвата у Босни и Херцеговини у добу 1903-1914, и да ће тиме бити дат

допринос истраживању не само хрватске историје, него и историје Аустро-Угарске и Босне и Херцеговине. Очекује се, такође, да се потврди или оповргне схватање уврежено у српској историографији, по коме су међу католицима Босне и Херцеговине управо у овом добу почела укорењивати хрватска национална свест, као и каква би у том процесу била улога државе и римокатоличке цркве. Био би то значајан допринос познавању српске националне историје, али и важан допринос међународној историографији, пре свега као прилог истраживању динамике стварања нација и националних покрета у 19. и раном 20. веку.

7. Закључак

На основу свега реченог, може се закључити да је кандидат квалификован за рад на предложеној дисертацији. У писаној форми кандидат је успешно образложио научну утемељеност дисертације коју је предложио. Усмена одбрана показала је да он влада основним методима и знањима потребним за рад на овако замишљеној тези.

Чланови Комисије:

Проф. др Александар Фотић

Доц. др Ђорђе Ђурић

Доц. др Мира Радојевић

Доц. др Милош Ковић, ментор

